

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ

DORUK ZİYA OKUBAY
TASAM SİYASAL İLETİŞİM ENSTİTÜSÜ ARAŞTIRMA STAJYERİ

Türkiye'nin çok partili sisteme geçtiği 1945'ten bugüne kadar tam 16 tane genel seçim yapılmıştır. Milletvekili seçimleri için en son 22 Temmuz 2007 tarihinde sandık başına giden Türk halkı, çok partili sistemin ilk seçimini de 21 Temmuz 1946 tarihinde yapmıştı.

1946 seçimleri

Açık oy gizli sayım ilkesine göre 21 Temmuz 1946 gerçekleştirilen seçimlere demokrat partinin dışındaki çiftçi ve köylü partisi, Türkiye sosyal demokrat partisi, Türkiye sosyalist partisi gibi partiler katıldı.

Demokrat parti 465 milletvekilliği için 270 aday gösterirken diğer partiler sadece büyük kentlerde seçime katıldı. Seçimde CHP 395, DP 66, bağımsızlar ise 4 sandalye kazanabildi.

Seçimde uygulanan sistem eleştirilere yol açtı. Sandık kuralları sandıklardaki oyların sayım ve dökümünü yaptıktan sonra durumu bir tutanakla belirler ve oy ve belgeler yakılırdı.

Demokrat parti bu uygunsuzluğu ve tutanakların değiştirilmesi çok kolay olduğundan seçimlere itiraz etmiş fakat itirazı aleyhine sonuçlanmıştır. İtiraz sonucunda CHP'nin milletvekili sayısı 403 Demokrat partinin milletvekili sayısı ise 54 olmuştur. Bağımsızların sayısı da 8 olarak değişmiştir.

1948 de demokrat partide de ayrılıkçı sesler artmaya başladı. Parti içi muhalefet eden bazı milletvekilleri partiden ihraç edildi ve bu milletvekilleri de müstakil demokratlar grubunu kurdu.

Daha sonra ise Millet partisi kuruldu böylece kurulan bu parti hem CHP ye hem de DP'ne muhalefet görevini sürdürüyordu. Bu dönemde 8 ağustos 1948 de öz demokratlar partisi ve 9 ağustos 1948 de serbest demokrat parti kuruldu.

1950 seçimleri

14 Mayıs 1950 de yapılan seçimde CHP hiç de beklemediği bir yenilgiye uğradı.

Oyların %53,6'sını alan Demokrat parti 408 milletvekili ile temsil edilirken, oyların %40'ını alan CHP ise 69 milletvekili çıkarmıştı.

9 da bağımsız milletvekilinin çıktığı seçimler yeni bir devrin başlayacağını bize gösteriyordu.

1950 SEÇİMLERİ

Demokrat Parti	Celal Bayar	4.241.393	% 52.68	408
Cumhuriyet Halk Partisi	İsmet İnönü	3,176,561	% 39.45	69
Bağımsız		383,282	% 4.76	9
Millet Partisi	Yusuf Hikmet Bayur	250.414	% 3.11	1
Toplam		8,051,650	% 100	487

D.P dönemi

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerde elde edilen sonuçlar Sonrasında DP'nin seçimi kazanmasıyla İsmet İnönü cumhurbaşkanlığından ayrılmış ve yerine Celal Bayar, Türkiye Cumhuriyetinin 3. cumhurbaşkanı olarak göreve gelmiştir. Adnan Menderes başbakan olarak atanırken, DP'nin kurucularından Fuat Köprülü Dışişleri Bakanı, Refik Koraltan ise Meclis başkanı olmuşlardır. Bu dönemde ekonomik anlamda denk bütçe uygulamasından vazgeçilmiş, para ve maliye politikaları tamamen değişmiştir. Bu icraatlar sonucunda ilk yıllarda milli gelirde %15'lik bir artış gerçekleşmiştir. Dışarıdan yardımlarla tarıma önem veren önemli gelişmeler elde eden demokrat parti iktidarı, sanayileşme konusunda da ciddi adımlar atmıştır. 1954 e geldiğinde demokrat parti iktidarındaki ilk seçimlere girildi.

1954 SEÇİMLERİ

Demokrat Parti	Adnan Menderes	5,151,550	% 57.61	502
Cumhuriyet Halk Partisi	İsmet İnönü	3,161,696	% 35.36	31
Cumhuriyetçi Millet Partisi	Osman Bölükbaşı	434,085	% 4.85	5
Bağımsız		137,318	% 1.54	3
Türkiye Köylü Partisi	Tahsin Demiray	57,011	% 0.64	0
Toplam		8,941,660	% 100.00	541

Tarım alanında;

1948 yılında 1800 civarında olan traktör sayısı, 1957 yılına gelindiğinde 44.000'i aşmıştır. Benzer artış biçerdöver sayısında da görülmüştür. 1950 yılında yaklaşık 1000 olan biçerdöver sayısı, 1957 yılında 6000'e ulaşmıştır.

Sanayileşme alanında;

1950-1960 yılları içinde açılan bazı devlet işletmeleri şunlardır: Makine Kimya Endüstri Kurumu(1950), Denizcilik Bankası(1951), Et ve Balık Kurumu(1952), Devlet malzeme Ofisi(1954), Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı(1954), Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları(1955) ve Ereğli Demir Çelik Fabrikaları (1960). Yaptığı icraatlarla başarılı bir dönem daha geçiren demokrat parti 1957 seçimlerine hazırlandı.

1957 SEÇİMLERİ

Demokrat Parti	Adnan Menderes	4,372,621	% 47.88	424
Cumhuriyet Halk Partisi	İsmet İnönü	3,753,136	% 41.09	178
Cumhuriyetçi Millet Partisi	Osman Bölükbaşı	652,064	% 7.14	4
Hürriyet Partisi	Fevzi Lütüfi Karaosmanoğlu	350,597	% 3.84	4
Bağımsız		4,994	% 0.05	0
Toplam		9,133,412	% 100	610

Bütün bu gelişmelere karşın 1957 yılından sonra dış kredi alınmasının zorlaşması, ekonominin iyice dışa bağımlı hale gelmesi ekonomik durumu olumsuz etkilemiş ve yatırımlarda ciddi bir azalma görülmüştür. Demokrat parti iktidarı sürecinin ilk 6-7 yılı böyle güzel gelişmelerle doluyken son 2-3 yılında bu güzel giden gidişat birden tersine döndü. CHP ile olan hesaplaşma hat safhaya ulaştı. Bu yeni dönemde DP iktidarı ortaya çıkan ekonomik bunalımlar karşısında çaresiz kalmış ve IMF ile Dünya Bankasının dayatmalarına direnememiştir. Yaşanan döviz darboğazı dengeleri alt üst etmiştir. DP iktidarının sonunu hazırlayan gelişmelerin en önemlisi kuşkusuz 18 Nisan 1960'ta Tahkikat Komisyonunun kurulması olmuştur. Başta CHP olmak üzere Meclis içi ve dışı tüm muhalefeti hemen her türlü siyasi faaliyetten men etmeyi hedefleyen Tahkikat Komisyonu, sorunları çözemediği gibi üniversite öğrencilerinin sokağa dökülmesine de neden olmuştur. 28 Nisanda İstanbul Üniversitesinde bir öğrencinin öldüğü ve çok sayıda öğrencinin yaralandığı olaylar sonunda sıkıyönetim ilan edilmişse de, olaylar Ankara'ya sıçramıştır. 21 Mayıs'ta Ankara'da Harp Okulu öğrencilerinin yapmış olduğu yürüyüşle de verilen mesajın iktidar tarafından anlaşılmasından kısa bir süre sonra 27 Mayıs 1960'ta gerçekleştirilen bir askeri darbe sonucu DP iktidarına son verilmiştir.

1960-1980 dönemi

1950li yılların sonlarında yaşanan ekonomik ve sosyal çalkantı 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesine yol açmıştır. 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve Türkiye ekonomisinde çok önemli bir işlevi yerine getirmekle, yani Beş yıllık kalkınma planlarını hazırlamakla görevlendirilmiştir. Bu nedenle 1980 yılına kadar geçen bu dönem Planlı Kalkınma Yılları olarak adlandırılmaktadır. Aynı zamanda bu dönemin ikinci bir özelliği ise İthal İkameci Kalkınma Modeli'nin uygulanmış olmasıdır.

1963 yılında AET ile Türkiye arasında ortaklık anlaşması (Ankara Anlaşması) imzalanmıştır.

1. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1963-67): Sosyal devlet ilkesine uygun olarak Karma Ekonomik Sistemi benimsenmiştir.

Ortalama yıllık büyüme hızı %7 olarak hedeflenmiş olup az bir farkla gerçekleşmiştir.

Ancak, dış tasarruf ve vardım oranı istihdam ve işsizlik sosyal güvenlik ve sağlıkla ilgili hedeflerde gerçekleşme düşük kalmıştır.

2. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1968-1972): Özel teşebbüsün ve sanayinin teşvikine (sürükleyici sektör) ağırlık verilmiştir.

•Yıllık ortalama büyüme hızı %7 olarak

•Dolaysız vergilerin arttırılması

•Ekonominin dış kaynaklara bağımlılığının azalması

•İhracat teşviklerine devam edilmesi için İhracat ve Kalkınma Bankası kurulması hedeflenmiştir.

3. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1973-1977): Bu dönemde sosyal dengelerin kurulması amacıyla sosyal reformların yapılması devletin ekonomiye müdahaleleri ve denetimleri yeniden ağırlık verilmiştir. Özel yabancı sermayenin teşvik edilmesi, Kitlerin yemden düzenlenmesi hedeflenmiş olmasına rağmen bu hedeflerde başarılı olunamamıştır. Tarım ve Toprak Reformu Kanunu çıkarılmış olmasına rağmen uygulaması tam olarak yapılamamıştır. Dünya petrol fiyatlarının bu dönemde 4 kat civarında artmasıyla birlikte Türkiye ekonomisi giderek artan bir enflasyon problemiyle karşı karşıya kalmıştır.

12 Haziranda geçici bir anayasa hazırlandı. Böylelikle yeni anayasa hazırlanıp genel seçimler yapıldıktan sonra kurulacak meclis yönetimi alana kadar, yasama ve yürütme yetkisi milli birlik komitesi(MBK)tarafından kullanılacaktı.7 Aralıkta kurucu meclis yasası kabul edildi. Seçimler yaklaşırken demokrat partinin devamı olan Yeni Türkiye Partisi ile Adalet partisi kuruldu. Türkiye İşçi Partisi, Cumhuriyetçi Mesleki Islahat, Çalışma, Memleketçi, Türk İşçi ve Çiftçi, Mutedil liberal, Düstur, Güven, Millete Hizmet, Muhafazakâr, Kemalist gençlik Partileri ise daha sonra seçim öncesinde kurulan diğer partilerdir.

Kurucu meclisin hazırladığı yeni anayasa 1961 anayasası kabul edildi. Ardından seçimlere gidildi.

1961 SEÇİMLERİ

Cumhuriyet Halk Partisi	İsmet İnönü	3,724,752	% 36.74	173
Adalet Partisi	Ragıp Gümüşpala	3,527,435	% 34.79	158
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	Osman Bölükbaşı	1,415,390	% 13.96	54
Yeni Türkiye Partisi	Ekrem Alican	1,391,934	% 13.73	65
BAĞIMSIZ		81,732	% 0.81	
Toplam		10,141,243	% 100	450

1964 de yapılan adalet partisinin 2.olağan kongresinde Süleyman Demirel genel başkan seçildi. Böylelikle millet partisiyle birlikte muhalefeti arttıran adalet partisi 1965 bütçesinin ret edilmesini sağladı. İnönü istifa etti.1965 seçimlerine kadar yeni bir koalisyon hükümeti kuruldu.

1965 SEÇİMLERİ

Adalet Partisi	Süleyman Demirel	4,921,235	% 52.87	240
Cumhuriyet Halk Partisi	İsmet İnönü	2,675,785	% 28.75	134
Millet Partisi	Osman Bölükbaşı	582,704	% 6.26	31
Yeni Türkiye Partisi	Ekrem Alican	346,514	% 3.72	19
BAĞIMSIZ		296,528	% 3.19	1
Türkiye İşçi Partisi	Mehmet Ali Aybar	276,101	% 2.97	14
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	Alparslan Türkeş	208,696	% 2.24	11
Toplam		9,307,563	% 100	450

Adalet partisinin kurduğu bu yeni hükümet demokrat partililerin affını öngören bir yasa tasarısını Türkiye Büyük Millet Meclisi' ne getirdi. Bu sırada Kıbrıs da tekrar olaylar alevlendi ve bu olaylarda 24 Türk öldürüldü. Öğrenci olayları başladı.1960'dan sonra çıkan olaylarda ilk öğrenci öldü. Yaşanan bu gelişmelerle 1969 seçimlerine girildiğinde

1969 SEÇİMLERİ

Adalet Partisi	Süleyman Demirel	4.229.945	% 46.55	256
Cumhuriyet Halk Partisi	İsmet İnönü	2.487.163	% 27.37	143
Güven Partisi	Turhan Feyzioğlu	598.013	% 6.58	15
BAĞIMSIZ		511.097	% 5.62	13
Millet Partisi	Osman Bölükbaşı	293.849	% 3.23	6
Milliyetçi Hareket Partisi	Alparslan Türkeş	274.225	% 3.02	1
Birlik Partisi	Hüseyin Balan	254.708	% 2.80	8
Türkiye İşçi Partisi	Mehmet Ali Aybar	243,797	% 2.68	2
Yeni Türkiye Partisi	Yusuf Azizoğlu	197.912	% 2.18	6
Toplam		9,090,709	%100	450

Adalet partisi iktidarını koruyarak seçimlerden çıkacaktı.1970’li yıllar ekonomik alanda IMF’li yıllar olacaktı.1970-1977 arası 13 devalüasyonun yapılması, öğrenci olaylarının artması,12 Mart muhtırası, bazı sol görüşlü öğrencilerin idamının gerçekleşmesi ile 1973’e kadar geldiğinde yeniden seçim hazırlıkları başlamıştı.

1973 SEÇİMLERİ

Cumhuriyet Halk Partisi	Bülent Ecevit	3,570,583	% 33.30	185
Adalet Partisi	Süleyman Demirel	3,197,897	% 29.82	149
Demokratik Parti	Ferruh Bozbeyle	1,275,502	% 11.89	45
Milli Selamet Partisi	Necmettin Erbakan	1,265,771	% 11.80	48
Cumhuriyetçi Güven Partisi	Turhan Feyzioğlu	564,343	% 5.26	13
Milliyetçi Hareket Partisi	Alparslan Türkeş	362,208	% 3.38	3
BAĞIMSIZ		303,218	% 2.83	6
Türkiye Birlik Partisi	Mustafa Timisi	121,759	% 1.14	1
Millet Partisi	Cemal Tural	62,377	% 0.58	0
Toplam		10,723,618	% 100	450

Seçim sonucunda CHP-MSP koalisyonu kurulacak ve ilk anlaşmazlıkları af konusunda çıkacaktı. Koalisyonun ilk senesinde çıkan petrol krizi de Türkiye’yi derinden sarsacaktı.1974 e geldiğinde Kıbrıs’a barış hareketi düzenlenecek ABD ile bozulan ilişkiler sonucunda Türkiye’ye ambargo uygulanacaktı. Toplumsal olaylar iyice tırmanacak.1 Mayıs 1977 de 36 kişi ölecekti. Böylece 1977 seçimleri yapıldı.

1977 SEÇİMLERİ

Cumhuriyet Halk Partisi	Bülent Ecevit	6,136,171	% 41.38	213
Adalet Partisi	Süleyman Demirel	5,468,202	% 36.88	189
Milli Selamet Partisi	Necmettin Erbakan	1,269,918	% 8.56	24
Milliyetçi Hareket Partisi	Alparslan Türkeş	951,544	% 6.42	16
BAĞIMSIZ		370,035	% 2.50	4
Cumhuriyetçi Güven Partisi	Turhan Feyzioğlu	277,713	% 1.87	3
Demokratik Parti	Ferruh Bozbeyle	274,484	% 1.85	1
Toplam		14,827,262	% 100	450

Seçim sonucunda ikinci milliyetçi cephe koalisyonu kuruldu. Daha sonra Adalet Partisi'nde istifalar milliyetçi cephenin de sonunu hazırladı. Yeni hükümet göreve başladı. Ekonomik alanda ise enerji üretiminde dolayısıyla tüketiminde kısıtlama, dış borçların ödenememesi gibi sorunlar nedeniyle hükümet IMF ile görüşmelere başladı. Zamlar birbirini izledi. Devlet memurlarının kadroları donduruldu. Aynı zamanda hükümet can güvenliğini de sağlayamıyordu. Fikir ayrılıklarının giderek sağ-sol kavgasına dönüşmesi, mezhep ayrılıklarının kavga sebebi olması akan kanın her geçen gün artmasına neden oluyordu. Tüm bu gelişmeler Ecevit hükümetinin sonunu hazırlarken yeni bir darbenin habercisiydi.

12 Eylül 1980-23 Temmuz 2008

12 Eylül 1980 tekrardan darbe yapılıyordu. Yeniden siyasi yasaklar, kurucu meclisler, geçici anayasalar, yeni anayasa hazırlığı ve seçimler gerçekleşecekti.

16 Mayıs'ta, 12 Eylül sonrasının ilk siyasal partisi olan Milliyetçi Demokrasi Partisi emekli orgeneral Turgut Sunalp tarafından kuruldu. Aynı tarihlerde Turgut Özal da başbakan yardımcılığından istifa edecek ve Anavatan Partisini kuracaktı. Başbakanlık müsteşarlığından ayrılan Necdet Calp ise Halkçı Partiyi kurdu, DP-AP çizgisinin devamı olarak emekli orgeneral Ali Fethi Esener tarafından da Büyük Türkiye Partisi kuruldu. Ancak bu partiye AP'li milletvekilleri ve partililer yoğun biçimde katılınca MGK tarafından 31 Mayıs 1983 de kapatıldı. Haziranda İsmet İnönü tarafından sosyal demokrasi partisi kuruldu. AP-DP ve kapatılan BTP çizgisini temsilen temmuz da Ahmet Nusret Tuna başkanlığında Doğru Yol Partisi kuruldu. MNP-MSP çizgisini temsilen Ali Türkmen başkanlığında Refah Partisi kuruldu.

Fakat bu partiler ve kurucuları büyük oranda veto ile karşılaşarak yeni kurucular bildirmek zorunda kaldılar. Aynı dönemde kurulan diğer partiler de aynı sorunlarla karşılaştılar. 1983 e gelindiğinde darbe sonrası ilk seçimlere ülke hazırды.

1983 SEÇİMLERİ

Parti	Genel başkanı	Aldığı oy sayısı	Aldığı oy oranı	Çıkardığı milletvekili sayısı
Anavatan Partisi	Turgut Özal	7.833.148	%45.14	212
Halkçı Parti	Necdet Calp	5.285.804	%30.46	117
Milliyetçi Demokrasi Partisi	Turgut Sunalp	4.036.970	%23.27	71
Bağımsız		195,588	%1.13	0
Toplam		17.351.510	%100.00	400

Böylelikle Türkiye yeniden seçimle iş başına gelen ve tek başına iktidar olan yeni bir hükümetle tanıştı. Son 20 yıldır kıtlıklar, savaşlar, öğrenci çatışmaları, krizlerle boğuşan Türkiye'nin yeni hükümetten beklentileri fazlaydı. Nitekim olumlu gelişmeler de yaşanmıyor değildi. Türk parasını koruma kanununda yapılan değişikliklerle döviz alım ve satımı serbest bırakıldı. A.B yolunda önemli adımlar atıldı, siyasi yasakların kaldırılması, boğaz köprüsü ve baraj inşaatlarının yapılması. Güzel gelişmeler olarak akılda kaldı.

Siyasi yasakların referandumla kaldırılmasının ardından 1987 seçimlerine gerçek genel başkanları ile gireceklerdi. Demirel DYP'nin, Ecevit DSP'nin, başına geçti. Kapatılan partilerin de açıldığı referandum sonucunda açılan partiler genelde yeni partilerine katıldı. AP, DYP'ye MSP, Refah partisine, MÇP ise tüzel kişiliğini sürdürdü fakat MHP adını aldı. SHP de genel başkanlık yarışını kaybeden Baykal ise yeniden açılan CHP'nin genel başkanı oldu. Genel başkanların, parti isimlerinin değişmesiyle 1987 seçimlerine giriliyordu.

1987 SEÇİMLERİ

Anavatan Partisi	Turgut Özal	8,704,335	% 36,31	292
Sosyaldemokrat Halkçı Parti	Erdal İnönü	5,931,000	% 24,74	99
Doğru Yol Partisi	Süleyman Demirel	4,587,062	% 19,14	59
Demokratik Sol Parti	Bülent Ecevit	2,044,576	% 8,53	0
Refah Partisi	Necmettin Erbakan	1,717,425	% 7,16	0
Milliyetçi Çalışma Partisi	Alparslan Türkeş	701,538	% 2,93	0
Toplam		23,971,629	% 100	450

Referandumdaki hayır oylarını ANAP'ın oyları olarak değerlendiren Özal, oylamanın sonuçları alınır alınmaz baskın erken seçime gidileceğini açıkladı. Seçim tarihini 1 Kasım olarak belirledi. Milletvekili sayısını 400'den 450'ye çıkardı. Seçim yasasını kendi çıkarlarına göre düzenledi, partilerde önseçimi yasakladı. Ancak, anayasa mahkemesi önseçim yasağını iptal edince seçim 29 Kasım'a ertelendi. Seçimin sonucunu il barajı sisteminin uygulanması önemli ölçüde etkiledi.

1991 SEÇİMLERİ

Doğru Yol Partisi	6,600,726	% 27,03	178
Anavatan Partisi	5,862,623	% 24,01	115
Sosyaldemokrat Halkçı Parti	5,066,571	% 20,75	88
Refah Partisi	4,121,355	% 16,88	62
Demokratik Sol Parti	2,624,301	% 10,75	7
Toplam	24,416,666	%100	450

20 Ekim 1991’de yapılan seçimler 8 yıldır süren ANAP iktidarının sonu oldu. Yasakların etkisiyle temel hak ve özgürlüklerin değerini anlamış görünen Demirel kampanya sırasında izlediği demokrat görünümü politika ile seçimden birinci parti çıktı.

1995 SEÇİMLERİ

Parti	Genel başkanı	Toplam Oy	Aldığı oy oranı	Çıkardığı milletvekili sayısı
Refah Partisi	Necmettin Erbakan	6,012,450	21,38	158
Anavatan Partisi	Mesut Yılmaz	5.527.288	19,65	132
Doğru Yol Partisi	Tansu Çiller	5.396.000	19,18	135
Demokratik Sol Parti	Bülent Ecevit	4.118.025	14.64	76
Cumhuriyet Halk Partisi	Deniz Baykal	3.011.076	10.71	49
Toplam		28,126,984	100.00	550

Bu seçimde sağ ve sol partiler liderlik yarışındayken refah partisi izlediği politikalar sayesinde seçimlerden 1. parti olarak çıkmayı başardı.

1999 SEÇİMLERİ

Demokratik Sol Parti	Bülent Ecevit	6.919.670	22,17	136
Milliyetçi Hareket Partisi	Devlet Bahçeli	5.594.375	17.98	129
Fazilet Partisi	Recai Kutan	4.790.430	15.39	111
Anavatan Partisi	Mesut Yılmaz	4.114.705	13.22	86
Doğru Yol Partisi	Tansu Çiller	3.742.317	5,38	85
Bağımsız		270.265	0.87	3

18 Nisan 1999 seçimlerinin birinci partisi DSP, ikinci partisi MHP oldu. Bir yıl önce seçim kararı aldırın CHP, %8.7 oy ile barajı geçemedi ve parlamento dışı kaldı. Baykal genel başkanlıktan istifa etti. 1 yıl sonra geri döndü.

1999 seçimleri öncesi terörist başı Öcalan'ın yakalanması seçim sonuçlarını etkileyen faktörlerden olmuştur.

2002 SEÇİMLERİ

Parti	Genel başkanı	Toplam Oy	Aldığı oy oranı	Çıkardığı milletvekili sayısı
Adalet ve Kalkınma Partisi	Recep Tayyip Erdoğan	10.848.704	34.29	365
Cumhuriyet Halk Partisi	Deniz Baykal	6.114.843	19.38	177
Doğru Yol Partisi	Tansu Çiller	3.004.949	9.54	0
Milliyetçi Hareket Partisi	Devlet Bahçeli	2.629.808	8.35	0
Genç Parti	Cem Uzan	2.284.644	7.25	0
Demokratik Halk Partisi	Mehmet Abbasoğlu	1.933.680	6.14	0
Anavatan Partisi	Mesut Yılmaz	1.610.207	5.11	0
Saadet Partisi	Recai Kutan	784,087	2.49	0
Demokratik Sol Parti	Bülent Ecevit	383,609	1.22	0
Yeni Türkiye Partisi	İsmail Cem	363,671	1.15	0
Büyük Birlik Partisi	Muhsin Yazıcıoğlu	321,486	1.02	0

BAĞIMSIZ		302,801	0.96	8
Yurt Partisi	Sadettin Tantan	294,517	0.93	0
İşçi Partisi	Doğu Perinçek	160,227	0.51	0
Bağımsız Türkiye Partisi	Haydar Baş	150,154	0.48	0
Özgürlük ve Dayanışma Partisi	Ufuk Uras	105,862	0.34	0
Liberal Demokrat Parti	Besim Tibuk	89,177	0.28	0
Millet Partisi	Aykut Edibali	68,077	0.22	0
Türkiye Komünist Partisi	Aydemir Güler	59,515	0.19	0
Toplam		31.510.018	100.00	550

Şubat 2001 de meydana gelen kriz ile birlikte halkın ekonomik anlamda dayanacak gücü kalmamıştı. Yaklaşık 20 ay sonra yapılan genel seçimlerde Türk milleti yeni yüzler arıyordu, yeni söylemler duymak istiyordu.3 Kasım 2002 seçimlerinde seçimlerden 6 ay önce kurulmuş Ak parti seçimlerden 34,2 oy oranı ile 363 milletvekili çıkararak tek başına iktidar oldu. CHP ise %19,4 oy oranı ile 177 milletvekili çıkardı. Parlamento başka parti giremedi. DYP barajı aşamayı meclise giremeyince parti genel başkanlığından istifa ederek görevinden ayrıldı. Yerine ise Elazığ bağımsız milletvekili Mehmet Kemal Ağar geldi. Mehmet Ağar da 2007 seçimleri sonucu aynı sebepten istifa etti.

Seçim sonucunu etkileyen en önemli sebepler 2001 krizi, AKP'nin ortaya koyduğu yeni bir siyaset anlayışı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın okuduğu bir şiir sebebiyle hapis cezası alması nedeniyle parti genel başkanı olamaması gösterilebilir.

2007 SEÇİMLERİ

Parti	Genel başkanı	Aldığı oy sayısı	Aldığı oy oranı	Çıkardığı milletvekili sayısı
Adalet ve Kalkınma Partisi	Recep Tayyip Erdoğan	16.327.291	% 46,58	341
Cumhuriyet Halk Partisi	Deniz Baykal	7.317.808	% 20,88	112
Milliyetçi Hareket Partisi	Devlet Bahçeli	5.001.869	% 14,27	71
Demokrat Parti	Mehmet Kemal Ağar	1.898.873	% 5,42	0
Bağımsızlar	-	1.835.486	% 5,24	26
Genç Parti	Cem Uzan	1.064.871	% 3,04	0
Saadet Partisi	Recai Kutan	820.289	% 2,34	0
Bağımsız Türkiye Partisi	Haydar Baş	182.095	% 0,52	0
Halkın Yükselişi Partisi	Yaşar Nuri Öztürk	179.001	% 0,51	0
İşçi Partisi	Doğu Perinçek	128.148	% 0,37	0
Aydınlık Türkiye Partisi	Oktay Öztürk	100.982	% 0,29	0
Türkiye Komünist Partisi	Aydemir Güler	79.258	% 0,23	0
Özgürlük ve Dayanışma Partisi	<i>Bekir Kemal Ulusaler</i>	52.055	% 0,15	0
Liberal Demokrat Parti	Cem Toker	35.364	% 0,10	0
Emek Partisi	<i>Haydar Kaya</i>	26.292	% 0,08	0

Toplam		35.049.682	100,00	550
--------	--	------------	--------	-----

Mayıs 2007 de 10.cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezerin cumhurbaşkanlığı süresi dolacaktı. Bu bize yeni bir krizin ayak seslerini duyuruyordu. Nitekim öyle oldu. AKP o dönemki dış işleri bakanı Abdullah Gül'ü cumhurbaşkanı adayı olarak göstermişti.

Ancak muhalefet seçimin ilk turuna katılmayınca üçte ikilik-meşhur- 367 toplantı yeter sayısı sağlanamadı ve CHP'nin başvurusu üzerine anayasa mahkemesi seçimi iptal etti. Cumhurbaşkanı seçimi gerçekleşmeyince Ak parti cumhurbaşkanlığını halk tarafından seçilmesini sağlayacak bir yasal düzenleme yaparak erken genel seçim kararı aldı.

Tüm bu gelişmelerin ışığında 22 Temmuz 2007 seçimlerinin sonuçları ak partinin oylarını arttırarak %46,6 ya çıkardığını bize gösterdi. İktidardayken genel seçimlerde oylarını arttıran, Demokrat Partiden sonra, ilk parti oldu. Meclise 4 parti girmişti ve AKP hala tek başına iktidardı.

Eğer erken seçim olmazsa 2012 seçimlerine gidilirken şimdiden 2012 seçimlerini etkileyebilecek gelişmeler yaşandı. Başörtüsü düzenlemesi anayasa mahkemesinden döndü, Emniyet güçlerinin Ergenekon adını verdiği bir örgütün açığa çıkması ve yargı sürecinin başlaması ve AKP'ye açılan kapatma davası

KAYNAKLAR

- 1) **ERTUĞRUL, İLTER** , “Cumhuriyet Tarihi El Kitabı”,ODTU Yayınevi, Ankara
- 2) **AKDOĞAN, YALÇIN** “Ders notları”
- 3) http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_se%C3%A7imler
- 4) <http://www.siyasaliletisim.org/index.php/sie-modul/128-sie-modul/308-turkiyede-secimler.html>